

Motion till riksdagen

1987/88:Ju302

av Bengt Harding Olson (fp)
om riksåklagarens arbetsuppgifter

Rättssamhället måste ta lärdom av målet om mordet på statsminister Olof Palme. Även om en slutlig bedömning inte kan ske förrän vid mordets uppklärande, så kan redan nu viktig lärdom dras. Det måste särskilt inom rättsväsendet finnas en strategi för hur mål av denna kategori ska handläggas i framtiden. Det låter sig visserligen sägas att fler statsministermord sannolikt inte kommer att förövas i Sverige, men mot bakgrund av utländska erfarenheter bör inte uteslutas att allvarliga brott kan komma att riktas mot personer med ledande ställning även framdeles i vårt land.

Åklagaren som undersökningsledare

I gällande rätt finns klara regler för hur brottsutredningen ska genomföras när ett allvarligt brott, exempelvis mord, har blivit begånget.

Utgångspunkten är att polisen ålagts en viktig informationsplikt enligt ett av rikspolisstyrelsen och riksåklagaren gemensamt utfärdat cirkulär. Härav framgår att polisen ska meddela åklagaren om brottet och detta oavsett tidpunkten på dygnet och även om någon person ännu ej är skäligen misstänkt för brottet. Därefter ska den lokale åklagaren vända sig till regional åklagare enligt direkta föreskrifter i åklagarinstruktionen. I exceptionella fall kan och bör regional åklagare vidareinformera riksåklagaren. Enligt åklagarinstruktionen är RÅ därvid skyldig att bistå med råd och upplysningar och även att meddela anvisningar i målet. Detta är en välmotiverad rutin och om den tillämpats i Palmemålet hade man sannolikt ej hamnat i den nu olyckliga starten av hela brottsutredningen.

När åklagaren fått information om att ett allvarligt brott blivit begånget blir den avgörande frågan om polisen eller åklagaren ska vara undersökningsledare, alltså bära huvudansvaret för brottsutredningen. Även på denna punkt är lagen tydlig (rättegångsbalken 23 kap. 3 § 1 st.). Polisen inleder utredningen och åklagaren ska övertaga utredningen först när det föreligger skälig misstanke mot bestämd person (1 och 2 p.). Men vid särskilda skäl kan åklagaren inträda som undersökningsledare direkt efter information om brottet från polisen och även om det inte finns någon misstänkt person (3 p.).

Det undersökningsledarskap som således åläggs åklagare kan i vanliga fall utövas av lokal åklagare, men i allvarligare fall måste i linje med åklagarinstruktionen ansvaret läggas på regional åklagarnivå.

I exceptionella fall kan riksåklagaren med stöd av rättegångsbalken (7 kap. 5 § 1 st. 1 p.) överta undersökningsledarskapet. Det skulle då gälla allvarliga brott mot nyckelpersoner i vårt demokratiska samhälle. Riksåklagaren ska då i egenskap av landets främste åklagare bära huvudansvaret för brottsutredningen. Han kan naturligtvis inte ensam fullgöra alla åklagaruppgifter utan får lämpligen samla en åklagargrupp kring sig och utnyttja den samlade praktiska kunskapen och erfarenheten. Dessutom kan åklagar sidan få erforderlig tillgång till polisiärt biträde av kriminalpolis med gedigen erfarenhet av spaning, förhör och kriminalteknik.

I de fall riksåklagaren övertar undersökningsledarskapet handlar det inte bara om formalia om någon skulle förledas att tro detta. Tvärtom så inträder flera och viktiga konsekvenser. Åklagarens ledningsfunktion förstärks i hög grad och blir helt odiskutabel. Risken för dubbelkommando mellan polis och åklagaren – Palmeutredningens kanske största problem – elimineras på ett effektivt sätt. Reglerna i lagen kan tillämpas fullt ut. Åklagaren kommer då verkligen att leda verksamheten och "anlita biträde av polismyndigheten" och "uppdraga åt polisman att vidtaga särskild till undersökning hörande åtgärd" – allt i enlighet med rättegångsbalken (23 kap. 3 § 3 st.). Ansvar för information främst till massmedia åvilar åklagaren i full utsträckning.

I dessa exceptionella fall har riksåklagaren redan enligt gällande rätt möjlighet att inträda som undersökningsledare. Men nuvarande erfarenhet visar att riksåklagaren borde åläggas skyldighet att bära huvudansvaret för utredningar beträffande allvarliga brott riktade mot nyckelpersoner i vårt demokratiska samhälle.

Rätt åklagarnivå i dessa exceptionella brottmål är naturligtvis ingen mirakelmedicin för effektiv brottsutredning med lyckosamt slutresultat men sannolikt den bästa garanti som står till buds.

Avslutningsvis bör kanske tilläggas att det är viktigt att ta lärdom av historien för att höja beredskapen för framtiden. Det handlar ytterst om det allmänna förtroendet för vårt rättssamhälle.

Hemställan

Mot denna bakgrund hemställs

att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i rättegångsbalken att riksåklagaren åläggs undersökningsledarskap i vissa brottmål.

Stockholm den 20 januari 1988

Bengt Harding Olson (fp)